

ARANŻOWANIE SYTUACJI KOMUNIKACYJNYCH W ZESPOLE EDUKACYJNO – TERAPEUTYCZNYM DLA UCZNIÓW Z AUTYZMEM

SPECJALNY OŚRODEK REWALIDACYJNO – WYCHOWAWCZY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY Z AUTYZMEM W GDAŃSKU

AUTORKI: JOANNA BLADOWSKA, KAROLINA KLUCZKOWSKA

Zespół Edukacyjno – terapeutyczny dla uczniów z autyzmem został utworzony w 2010 roku. Uczy się w nim piątka uczniów z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Uczniowie różnią się poziomem funkcjonowania, ilością oraz nasileniem trudnych zachowań.

Priorytetowymi celami pracy z tą grupą uczniów były:

- rozwój społeczny z dużym naciskiem na rozwój umiejętności związanych z komunikacją i relacjami,
- rozwój samodzielności i niezależności,
- rozwijanie wiedzy o otaczającym środowisku i kompetencji niezbędnych w uczeniu się.

Rozwijanie umiejętności komunikacyjnych oparliśmy na uczeniu incydentalnym i wykorzystaniu skryptów.

Uczenie incydentalne opiera się na aranżowaniu sytuacji, w których komunikacja staje się niezbędna. Wykorzystujemy zarówno sytuacje, które dzieją się w sposób spontaniczny i nieprzewidywany, jednak dużo uwagi poświęcamy zaplanowanym interakcjom.

Aby ułatwić uczniom komunikację, uczymy ich przy pomocy tzw. skryptów. Są to gotowe wzorce wypowiedzi, adekwatne do sytuacji. Mają one różną formę:

- gotowego zwrotu zapisanego na kartce (czasami pisane przez nas na poczekaniu);
- dla uczniów, którzy nie czytają wykorzystuje się skrypty nagrywane na kartach LM lub mini – mi.

Skrypty w klasie stosowane są w różnorodny sposób

- jako pojedyncze wyrazy lub zdania, które w odpowiednim momencie pokazujemy uczniom, lub sami z nich korzystają,
- jako wypowiedzi włączone w plany aktywności,
- gotowe fragmenty dialogów, rozmów.

Stosując skrypty staramy się o ile to możliwe uczyć od razu kilku wersji zachowania werbalnego – by mowa była bogatsza i bardziej naturalna. Należy również tak szybko, jak to możliwe je wycofywać, tak by nie uzależniać ucznia od podpowiedzi.

Rytm pracy klasy stwarza wiele okazji do rozmów, nadawania i odbierania komunikatów.

Ranne zajęcia porządkowe, podczas których uczniowie rozpakowują plecaki, korzystają z toalety są okazją do:

- wykorzystania zwrotów grzecznościowych (proszę, podczas podawania dzienniczka nauczycielowi),
- informowaniu nauczyciela o zamiarze wyjścia z klasy,
- zadawania pytań o dodatkowe zadania.

Podczas zajęć porządkowych skrypty były włączone w plany aktywności rutyny porannej.

Konwersacje przy planszach – ich celem jest utrwalanie wiedzy, którą uczniowie uzyskali podczas nauki oraz nauka konwersacji opartej na wymianie informacji. Uczniowie muszą pilnować kolejki swoich wypowiedzi oraz dopasowywać skrypty do obrazków na planszach.

Po opanowaniu przez uczniów wypowiedzi, skrypty zamieniane są na kolorowe oznaczniki – pomagają one zorientować się, o czym już ktoś mówił. Celem ostatecznym będzie całkowite wycofanie się z oznaczników, zaś bodźcem do rozmowy pozostanie tylko kolorowa plansza.

Skrypty przy planszach są w formie gotowej całej wypowiedzi, dialogu, lub wypowiedzi, którą trzeba uzupełnić.

Plansze z zeszłego roku szkolnego zostały przeniesione do samodzielnej pracy i są pretekstem do rozmów w parach.

W trakcie **zajęć wstępnych** uczniowie sprawdzają obecność, ustalają datę i określają jaka jest pogoda. Zapisują plan zajęć na dany dzień. Dyżurny rozdaje kalendarze i tabliczki motywacyjne. Rolę nauczyciela niemal w całości przejęli już uczniowie.

Rozdawanie kalendarzy i tabliczek motywacyjnych jest okazją do:

- posługiwania się zwrotami grzecznościowymi,
- na początku roku szkolnego - zadawania pytania *Czyj kalendarz* i zgłaszania się po niego (do momentu, w którym chłopcy nauczyli się je rozpoznawać).

Początkowo uczniowie odpowiadali na pytania zadawane przez nauczyciela i zaznaczali odpowiedzi, na specjalnych kartach. Zawierały one wzory możliwych odpowiedzi i pomagały podsumowywać ustalone fakty. Obecnie uczniowie sami zadają pytania, nagradzają się i wstawiają sobie plusy na tabliczkach ekonomicznych. Umiejętności te nabywali stopniowo w kolejnych krokach.

Krok 1- Uczniowie zadawali pytania posiłkując się gotowymi wzorami pytań. Do nagradzania kolegów służyły skrypty ze słowami: fajnie, ok, dobrze, super.

Krok 2 - Wycofane zostały skrypty z pytaniami, dołączono zaś nagradzanie kolegów poprzez wstawianie plusów na tabliczkach motywacyjnych.

W sytuacji, w której uczeń nie ma umiejętności czytania – jego interakcji oparte są na obrazkach (zadaje pytania, w których bodźcem są zdjęcia kolegów podczas sprawdzania obecności).

Zapisywanie planu dnia – sytuacje komunikacyjne:

- uczniowie uczeni są reagowania na pomyłki w zapisie na tablicy/ celowo robione przez nauczyciela. W tym przypadku uczymy reakcji *Pomyliła się pani*;

Gdy któryś z uczniów zrobi błąd koledzy reagują wypowiedziami typu: nie/ nie masz racji.

- informowanie nauczyciela o zakończeniu czynności;

- pomoc koledze w układaniu obrazkowego planu dnia / Najpierw, potem i dawanie informacji zwrotnej o tym, czy robi dobrze, czy się pomylił.

Sprawdzanie zadania domowego – uczniowie w parach opowiadają o swoich pracach domowych. W zależności od kompetencji językowych ucznia są to wypowiedzi pełnym zdaniem lub jednowyrazowe. Kolega, który słucha – komunikuje swoją uwagę i zainteresowanie za pomocą zwrotów – fajnie, ładnie, super.

Zadania domowe są często pretekstem do przeprowadzania rozmów z rodzicami, sąsiadami, osobami bliskimi. Konstruowane są wówczas w ten sposób, by uczniowie zadawali określonym osobom proste pytania i zapisywali odpowiedzi. Jest to forma rozmowy atrakcyjna zarówno dla uczniów, jak i osób z nimi rozmawiających.

Nauka - w trakcie nauki wykorzystujemy prezentacje Power Point – tworzone zgodnie z opracowanym przez nas rozkładem materiału. Dostosowane do możliwości uczniów zabawy tematyczne, karty pracy i zadania domowe powiązane ściśle z tematami ośrodków.

- Prezentacje Power Point obok przekazywania wiedzy zawierają aktywizujące polecenia lub pytania.

- Zabawy uczące umiejętności udawania zawierają elementy krótkich dialogów prowadzonych z nauczycielem lub kolegami.

- Wśród kart pracy utrwalających i porządkujących wiedzę uczniowie przeprowadzają między sobą krótkie wywiady. Zawierają one dwa rodzaje pytań: proste zamknięte pytania, wymagające odpowiedzi typu tak/ nie oraz pytania otwarte. Odpowiedzi kolegów są zapisywane i później wykorzystywane w opowiadaniu o preferencjach kolegi lub jego wiedzy.

Samodzielna praca w strefach - Uczniowie pracują samodzielnie w trzech strefach: samodzielnej pracy z planem, strefie pracy z komputerem, strefie rozwijającej umiejętności samoobsługowe.

Każda z tych stref zawiera w sobie zadania związane z ineterakcjami – z nauczycielami lub kolegami.

Praca z planami „Pracuję sam”

Uczniowie w gazetownikach mają różnego rodzaju karty pracy i zadania. Zakończenie każdego z nich jest bodźcem dla ucznia do przekazania informacji nauczycielowi – już skończyłem/ zrobiłem, proszę mi sprawdzić.

Wśród zadań tej strefy znajdują się zadania rozwijające komunikację:

- wymiana informacji przy pomocy plansz z zeszłego roku szkolnego – program „Pogadaj z kolegą” ,
- wyszukiwanie różnego rodzaju przedmiotów w klasie i chwalenie się tym kolegom,
- rozmowy przez telefon z mamą.

Praca w strefie samoobsługowej

Praca w tej strefie ma na celu rozwijanie samodzielności uczniów w zakresie prac porządkowych, zawiera także zadania nastawione na relacje interpersonalne (gry z kolegą, opiekę nad młodszymi). Rodzaj zadań uczniowie odczytują z przygotowanych przez nauczyciela planów, chociaż czasami sami wybierają rodzaj aktywności. W strefie tej wycierają kurze, myją okna i lustra, zamiatają podłogi, kserują, segregują śmieci.

Sytuacje, wymagające komunikacji to:

- pytania skierowane do nauczyciela o to, które okno, półkę należy uporządkować,
- informowanie nauczyciela o zakończonym zadaniu,
- prośba o pomoc skierowana do kolegi – podczas segregowania i wynoszenia śmieci,
- zaproszenie do wspólnej gry,
- zaproszenie do wspólnej zabawy i podziękowanie skierowane do młodszego kolegi podczas programu „Opiekuję się”.

Praca w strefie komputerowej

Praca w strefie komputerowej rozwija umiejętności posługiwania się komputerem – sprawdzanie pogody i repertuaru kina, przepisywanie tekstów, samodzielne oglądanie prezentacji Power Point, gry edukacyjne i „rozrywkowe”, przeprowadzanie krótkich wywiadów z kolegami/ ze względów organizacyjnych.

Sytuacje komunikacyjne w tej strefie związane są z:

- przekazywaniem innym uzyskanych z Internetu wiadomości,
- naukę zadawania pytań kolegom i przekazywania nauczycielowi uzyskanych informacji,
- chwalenie się narysowanymi w komputerze obrazkami,

- przeprowadzanie wywiadów z kolegą – zadawanie otwartych pytań i opowiadanie nauczycielowi, czego się dowiedzieli o swoich kolegach.

Podsumowanie

- w sytuacji, w której uczniowie są członkami zespołu stosunkowo łatwo jest zaaranżować wiele sytuacji, które rozwijałyby kompetencje komunikacyjne uczniów,

- sytuacje takie są bardzo naturalne i podobne do tych, które uczniowie spotykają w domu, w łatwiejszy sposób następuje więc generalizacja ćwiczonych umiejętności,

- postawienie przed uczniem zadania „zrób to tak, by uzyskać to czego potrzebujesz od kolegi” powoduje zmniejszenie uzależnienia się od podpowiedzi i obecności nauczyciela – pozostawia ucznia w realnym kontakcie z kolegą i niesie poczucie sprawstwa oraz bycia częścią grupy, z którą się może utożsamiać.